

Bloemrijke borders vol droogteminnende planten

Over de mogelijkheden van zandgrond

Tekst **Mieros Nijsters** Foto's **Lies Rottiers**

Een bloemrijke border op zandgrond creëren is geen sinecure, beweert men weleens. Trouwens, in iedere tuin vind je wel een plekje waar het erg droog is. Bij een muur, in de buurt van een grote boom of als het lange tijd niet regent. Kies droogteminnende planten en het nadeel verandert in een voordeel. Geen gesleep meer met gijters of kruiwagens compost. Op een droog stukje grond is meer mogelijk dan je denkt.

Tijdens mijn loopbaan als lesgeefster heb ik het onderwerp 'bloemrijke borders op een droge plek of op zandgrond' vaak moeten behandelen. Een groot deel van Vlaanderen bestaat immers uit zandgrond, van Brugge tot en met de Kempen, om het even eenvoudig te stellen. Zandgrond heeft een kwalijke reputatie: de grond droogt snel uit en houdt weinig voedingsstoffen vast, veel planten doen het niet goed en zijn snel uitgebloeid. Vaak hoor ik de verzuchting dat er toch zo weinig van te maken valt. Nu heb ik zelf het geluk een tuin te bezitten, in de rand van de Voorkempen (Vremde/Boechout), waar de bodem weliswaar licht maar toch voedselrijk is. Niettemin heb ik ook een paar probleemgebieden in de tuin met alle kenmerken van een 'arme' grond.

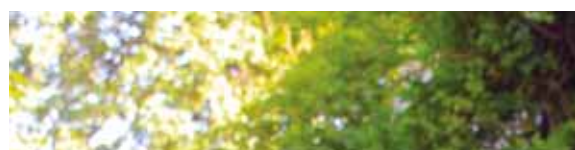
Probleemgebieden

Op de ene plaats gaat het over een oostelijke zonnige border (van 5 bij 11 m) waar vroeger een dienstweg liep en die nu is uitgebreid tot tuin. De ondergrond is er sterk vermengd met steenslag, dus hij is goed drainerend, maar de dunne bovenlaag goede aarde droogt snel uit en houdt weinig voedingsstoffen vast. Een ander deel is de voortuin, zuidelijk gelegen, 5 m tussen voorgevel en beukenhaag en 20 m lang. Deze strook is mijn echte probleem-

gebied. In deze smalle tuin staat, behalve de beukenhaag, die de tuin omsluit, een Japanse esdoorn en nog een aantal struiken (*Kerria*, boerenjasmijn, hulst, *Pieris*). In het vroege voorjaar, wanneer alles nog bladerloos is en de bodem vochtig van de winterregens, komen de bolgewassen en de vaste planten goed tot ontwikkeling. Vanaf juli verandert de situatie: het bladerdek van de esdoorn zorgt voor veel schaduw en de wortels van al die struiken en de zuidelijke ligging drogen de lichte grond behoorlijk uit. Het wordt pas echt problematisch in zomerse droge periodes; je krijgt dan een situatie die vergelijkbaar is met het effect van droge schaduw: een van de moeilijkste omstandigheden in een tuin om iets fatsoenlijks te laten groeien, laat staan bloeien.

Nu zou ik op beide plaatsen op een klassieke manier kunnen ingrijpen, bijv. door de grond luchtiger te maken en te verrijken met compost en door bij droogte de lijdende planten extra water te geven. Maar dat doe ik bewust niet. Ik test planten graag op hun limieten en ik experimenteer liever met het bestaande plantenassortiment. Ik kies voor soorten die genoeg nemen met zo'n schrale, droge grond.

Opdat de schrale bodem in mijn voortuin niet al te veel zou verzuren, verlucht ik in

Een plantengEZelschap dat bestaat uit *Hyacinthoides hispanica*, *Echinops* (met diep ingesneden blad, nog zonder bloem), wilde akelei (*Aquilegia vulgaris*), *Phlomis russeliana* en *Lysimachia ciliata* 'Firecracker' (met rood blad, op de achtergrond).

Wie is Mieroos Nijsters?

Mieroos Nijsters is lerares talen voor de kost en 'selfmade woman' op tuingebied. Ze volgde de lesgeversopleiding van Velt in 1996 en is sindsdien regelmatig op pad. Als kind was ze al gefascineerd door plantjes en hielp ze haar opa graag in de tuin. Ze had altijd groen om zich heen, al waren het slechts enkele kamerplanten. Later kwam het ernstigere werk en werd er rond het huis een tuin van redelijke afmetingen aangelegd (50 are), naar eigen ontwerp. Alles werd zelf

aangeplant, en Mieroos leerde met vallen en opstaan. Het beheer en verbeteringen gebeurden altijd met de ecologische visie van de juiste plant op de juiste plaats voor ogen. Voor Mieroos is het enorm boeiend en leerrijk om af te tasten hoe planten reageren op hun groeiplaats, op het gezelschap waarin ze terechtkomen, hun betrouwbaarheid in goede en kwade dagen... Ze noteert alles zorgvuldig in een tuindagboek, al 22 jaar lang. Haar tuin moet, behalve milieuvriendelijk zijn, ook sfeer en natuurlijkheid uitstralen,

en passen bij het huis en in het landschap. Een tuin is nooit af. Hij is voortdurend in evolutie en dat maakt het tuinieren net zo boeiend, als je de planten ruimte geeft om zich te ontwikkelen naar eigen goeddunken. Vraag Mieroos niet hoeveel tijd ze aan tuinieren besteedt, want ze telt de uren niet. Het ene jaar is het al wat meer of minder dan het andere. Haar tuin kan trouwens perfect standhouden zonder haar hulp. Maar dan moet ze wel hier en daar een oogje dichtknijpen...

de lente het bovenste grondlaagje met de drietand en ik bedek het met de snippers van het afgestorven plantenmateriaal van de vorige zomer, een dun mulchlaagje dus. Zon strooisellaag is belangrijk omdat ze de bodem open en luchtig houdt, isoleert en de vochtigheid regelt. Bovendien werkt de laag onkruidremmend.

Een stabiel plantengezelschap

Ik verkies planten met een natuurlijke uitstraling die voldoende uitstoelen of bladmassa maken om het wieden tot een minimum te beperken. Het heeft me jaren gekost om een bevredigend resultaat te bereiken met planten die ik mooi vind én die schaduwrijke en droge zomerperiodes aankunnen. Maar nu heb ik sinds een aantal jaren een stabiel plantengezelschap bij elkaar gekregen.

In het schaduwrijkste gedeelte, waar enkel wat ochtendzon valt, bloeien vanaf januari allerlei bolgewasjes, zoals *Cyclamen hederifolium*, dat al in december bloeit, sneeuwkllokjes (*Galanthus nivalis*), bosanemoon (*Anemone nemerosa*) en *Anemone blanda*, gevolgd door sneeuwroem (*Chionodoxa sp.*) die zich intussen lustig uitzaait in lila en blauw, *Ornithogalum umbellatum*, trompetnarcissen (*Narcissus sp.*) en boshyacintjes (*Hyacinthoides non-scripta*). Meiklokjes (*Convallaria majalis*) sluiten het rijtje bolgewassen af. Intussen komen twee mooie bodembedekkers ook in bloei: de groenblijvende maagdenpalm (*Vinca sp.*) met kleine blauwe bloempjes en onzelievevrouwbedstro (*Galium odoratum*) met geurige witte trosjes (een kostbaar ingrediënt van meiwijn!).

Succesvolle groenblijvende planten zijn hier, behalve *Vinca*, het gras *Luzula*

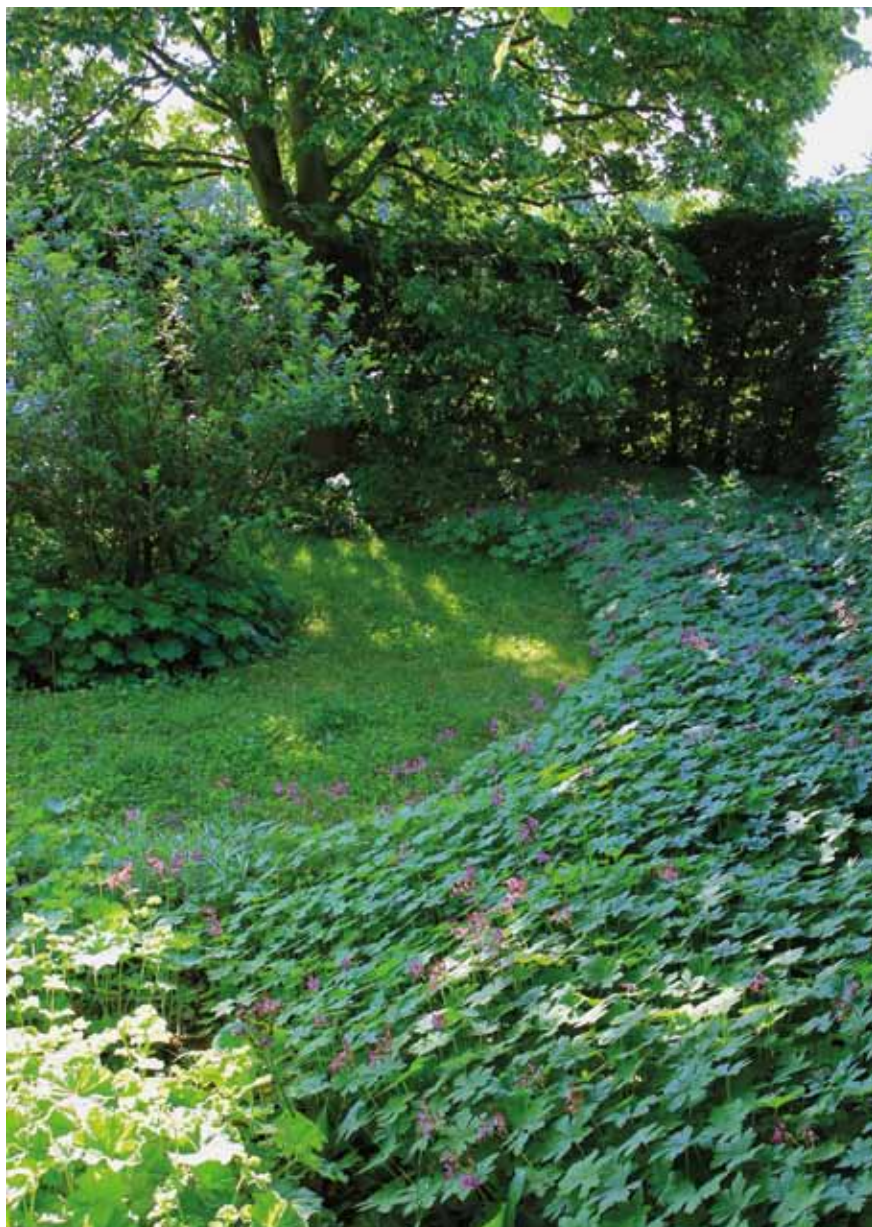
sylvatica (bosbies), dat een onopvallende en ijle, bruinige bloeipluim ontwikkelt in de lente, en mooie, uitstoelende toefen maakt als de schaduw niet té zwaar is, en *Helleborus foetidus* met zijn diep ingesnedene donkergroen blad die vanaf half januari bloeit met appelgroene klokbloemen met een purperen randje. Volstrekt winterhard en wintergroen. Deze plant gaat, net zoals sneeuwkllokjes, bij vorst plat op de grond liggen, om zich bij dooi weer op te richten. Hij zaait zich gemakkelijk uit. Ook sommige *Euphorbia*-soorten doen het goed, zoals de purperbladige *Euphorbia dulcis* 'Chamaeleon' en vooral *Euphorbia amygdaloides var. robbiae*, die lichte schaduw verdraagt en zich gemakkelijk heren en der in de border uitzaait, of weer verdwijnt als de winter niet meezit. 's Zomers kleurt de border geel met groepjes grote wederik (*Lysimachia punctata*), een echte woekeraar op vochtiger grond, maar hier wordt de groei kracht getemperd door de droge situatie. Alles onder controle dus. Op iets vochthoudender plekken houden enkele hosta's het intussen ook uit als de zomer niet té droog is. De Roomse kervel (*Myrrhis odorata*), die met zijn hardnekkige penwortel onuitroeibaar is, doet het beter. Hij bloeit in mei met fraaie witte, vlakke bloemschermen en maakt ongelooflijk grote toefen fijn blad. Deze elegante vulplant is ook bruikbaar in de keuken in de plaats van eenjarige kervel. Hij heeft een zachte anijssmaak.

Vrouwenmantel en andere toppers

Tegen de voorgevel, waar toch nog meer zonlicht valt, groeien met gemak de keukenkruiden salie, marjolein (ook een uitzaaiër) en citroenmelisse, en enkele grote pollen *Helleborus argutifolius*, broertje van, maar nu met prachtig

Waar haalt Mieroo haar inspiratie?

'Ik kijk veel rond in de natuur naar groeiplaatsen van planten en hun gezelschap. Ik heb veel tuinen bezocht en ook daar mijn ogen de kost gegeven. En dan zijn er de inspirerende boeken: Piet Oudolf met *Droomplanten*, *Meer Droomplanten* en *Prachtig Gras*; Peter Bulsing met *Natuurlijk tuinieren met inheemse Planten*; Henk Gerritsen van de Prionatuinen met *Spelen met de natuur*; Noel Kingsbury met *De Wilde Bloementuin* en *The new Perennial Garden*; Beth Chatto met *Green Tapestry*. Het zijn allemaal mensen die uitgaan van het principe dat je planten kiest in functie van de bodem in de tuin, dat je werkt zonder zware bemesting en andere overbodige ingrepen.'

drietallig, getand blad en grote toefen appelgroene bloemen in januari-februari. Een prachtige aandachtstrekker in de winter! Zet daar nog wat krokussen rond en het lenteplaatje is af. Ook *Hemerocallis citrina* (citroengele eendagslelie); een grote toef venkel (*Foeniculum vulgare* 'Giant bronze') – hoog (180 cm) wuivend met

ragfijn, bronskleurig loof; zilverbladige *Artemisia* 'Powis Castle' en zelfs een oude witte variëteit *Phlox*, die verrassend goed droogte verdraagt, vullen het gezelschap aan. Hier wordt alles doorspekt met de bordeauxrode blaadjes en minuscule citroengele bloempjes in de bladoksels van de wederik *Lysimachia ciliata* 'Firecracker',

zusje van de gele wederik aan de overkant. Dit is een woekeraar uiteraard, zoals alle leden van dit grote plantengeslacht, maar hij wordt hier ook weer in toom gehouden door de droogte. Trouwe makkers zijn ook de doorlevende judaspenning (*Lunaria rediviva*, 80 cm) en de lila pinksterbloemen, die druk worden bezocht

Op de foto's, van links naar rechts:

Geranium macrorrhizum, Allium aflatunense en Euphorbia amygdaloides var. robbiae.

in een tijd dat er in de schaduwtuin niets meer te beleven valt. We spreken over de maanden acht en negen.

Een succesnummer in deze border is ongetwijfeld ook *Phlomis russeliana* (140 cm), vanaf half juni bloeiend met zachte lipbloemen in een kransje gevat en in etagevorm op een hoge stengel geplaatst. Het is een opvallend verticaal element in de tuin, zonder opdringerig te zijn. Het is een dankbaar veelzijdige plant, de uitgebloeide bloemstengels blijven zeer stevig rechtop staan tijdens de wintermaanden en zijn dan ook nog decoratief én een interessante voedselbron en schuilplaats voor insecten. Bovendien blijft het grote, zachte blad, dat zich als bodembedekker gedraagt, wintergroen. Slechts een klein gedeelte verdort. Mooi meegenomen: kleur én bedekking in de winter!

De randen worden afgeboord met toefen vrouwenmantel (*Alchemilla mollis*) – nog zo'n soort die heel wat aankan, zowel zon als lichte schaduw, en die weinig vocht nodig heeft. Vrouwenmantel groeit zelfs tussen de spleten van de plaveien. Een andere absolute topper als randbeplanting of perkvulling op ondankbare plaatsen, is beslist *Geranium macrorrhizum*. In de natuur groeit deze telg van de uitgebreide ooievaarsbekfamilie op droge hellingen. Het is een krachtig groeiende bodembedekker met fraai rond, gelobd blad met

een sterke, fruitige geur en met snoepjesroze bloemen in mei. Er zijn verscheidene cultivars in omloop, met delicatesere kleuren, zoals 'Spessart' met schelpjesroze bloemen en 'Album' met witte bloemen. Ik zet deze plant overal in, waar ik snel de bodem bedekt wil hebben en op plaatsen waar het moeilijk blijkt met andere planten, bijv. om de voet van een haag te bekleden in zon of schaduw, of onder een boom.

Grindtuin

In de andere, meer zonnige border op de voormalige dienstweg, heb ik het anders aangepakt. Na enkele jaren geëxperimenteer wist ik wat er goed groeide en welke woekeraars ik er absoluut uit wilde (*Helenium*, *Canadese guldenroede* en boerenwormkruid bijv.). Ik heb alles geruimd, een nieuw beplantingsplan op kleur opgesteld en toen alles aangeplant was, heb ik de bodem bedekt met een dikke laag kiezel, m.a.w. ik heb er een grindtuin van gemaakt die qua sfeer aansluit op het dolomieten toegangspad dat er langs loopt. Het grind houdt het vocht van regen en dauw vast en houdt de bodem langer vochtig. Bovendien isoleert het en houdt het onkruid min of meer tegen. Het fungeert dus ook als een mulchlaag. Nu moet ik toegeven dat ik hier meer wiewerk heb dan in de voortuin, want zo'n kiezelbodem laat uiteraard meer kiemplantjes

door het oranjepijp. De platte, zilverig ellipsvormige vruchten blijven tot diep in de winter aan de plant. En dan zijn er nog *Aster divaricatus* en de grovere soort *Aster macrophyllus*; beide worden zo'n 60-70 cm hoog en verdragen opvallend veel schaduw en droogte. Pretentieloze wolven met wit-gele bloempjes bloeien

toe. Het is er immers lekker warm en vochtig. Door te kiezen voor planten met uitstoelend effect, kan ik toch heel wat beperken. In het voorjaar kleurt de border wit, roze en paars, in de zomer geel. Daar bloeien rijkelijk en tot ieders genoegen, na krokussen, blauwe druifjes, narcissen en botanische tulpjes, *Bergenia cordifolia*, *Helleborus argutifolius*, *Iberis sempervirens*, sieruien (*Allium sp.*) in wit en paars, *Alchemilla mollis*, *Euphorbia polychroma*, baardiris (*Iris germanica*), *Nepeta* (kattenkruid), marjolein, tijm, steentijm, *Salvia sclarea* en *Salvia verticillata*, *Santolina*, lavendel, sedums, *Anaphalis triplinervis*, *Knautia macedonica* (familie van onze inheemse beemdtkroon), hertshooi... 's Zomers worden de verticale elementen gewaarborgd door wederom *Phlomis*, *Verbascum* en *Achillea filipendulina*, allemaal geel bloeiend. Ook de kogeldistel zaait zich hier goed uit, krioelend van bijen, hommels en vlinders en ook na de bloei mooi. Enkele graspollen vervulden het structurelement. Vooral het diamantgras (*Calamagrostis brachytricha*) en *Stipa gigantea* vervullen deze rol. Hun uitzaaisels moet ik wel grondig wieden.

Spontane zwervers

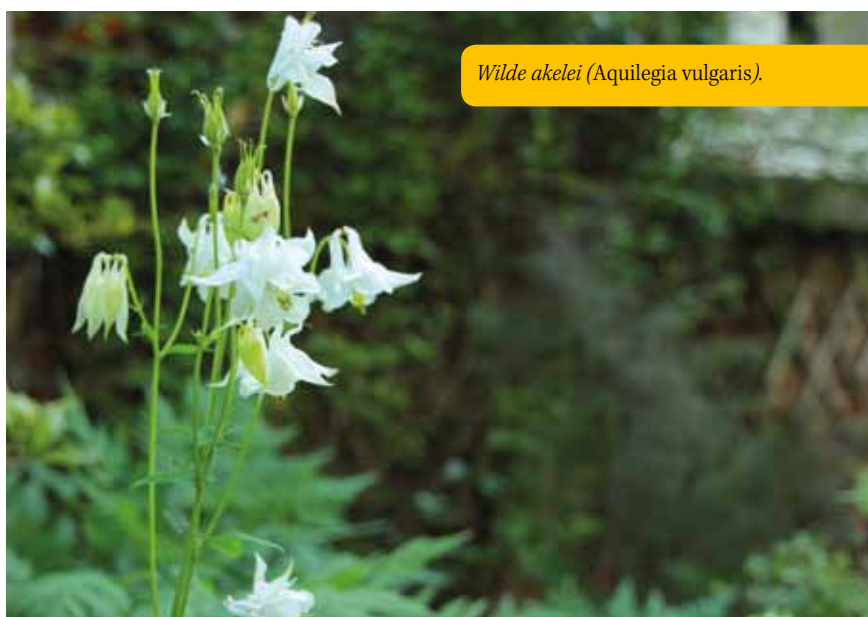
In beide tuingedeelten hebben zich in de loop der jaren spontane zwervers gevestigd, die ik oogluikend toelaat zolang ze geen lastposten worden: lookzonder-look; het tweejarige robertskruid (*Geranium robertianum*) – behorend tot de ooievaarsbekken, een wild plantje met een brede aanpassingsmarge; wilde akelei (*Aquilegia vulgaris*), die beter droge grond verdraagt dan ik vermoedde. In mei zorgt het fluitenkruid (*Anthriscus sylvestris*) voor ijl spektakel en eind juni komt het ongevraagde sint-janskruid (*Hypericum perforatum*) in bloei. Ook de gewone brunel (*Prunella vulgaris*), een kleine bodembedekker met donkerpaarse bloem, vestigt zich her en der. Ondanks een voorliefde voor vochtig grasland, doet ze het toch ook goed op drogere plaatsen. Wilde, ongenode graslandplanten mogen mee de dienst uitmaken, maar met mate. Ik hou ze goed in de hand.

Je ziet, heel wat planten doen het goed op lichte, droge grond, maar soms moet je een knopje in je hoofd omdraaien en afstand nemen van het beeldige plaatje dat je in gedachten had. Zandgrond heeft

heel wat te bieden: ijle, luchtige bloeiwijzen, wintergroene planten, prachtige herfstverkleuringen en de mooiste bloemenweiden. In de zon zijn er heel wat mogelijkheden, zoals een kruidentuin met aromatische planten. Droge grond leent zich ook uitstekend voor een kleurige border met een mediterrane uitstraling. Een grassentuin behoort ook tot de mogelijkheden, want er zijn vrij veel grassoorten die goed tegen droogte kunnen. Zelfs op zure zandgrond kun je geschikte

combinaties maken, maar akkoord, het is er een stuk moeilijker, omdat zuurminnende planten in de minderheid zijn. De juiste planten uitkiezen, daar gaat het telkens om.

Er zijn veel meer geschikte plantencombinaties mogelijk dan ik hier heb vermeld. Vertrekkend van de bodem, stel ik een aantal voorwaarden aan de vorm en de kleur van de planten. Dat houdt meteen ook beperkingen in.

Wilde akelei (*Aquilegia vulgaris*).

De toppers van Mieroos

- *Chionodoxa*: met haar kleine stervormige lila of blauwe bloempjes creëert ze een kleurige vlek op de naakte bodem vroeg in de lente.
- Trompetnarcis: hiermee is de lente echt aangebroken!
- *Helleborus*: omwille van het mooie wintergroene blad en de grote lichtappelgroene bloemen in de winter).
- *Euphorbia*: omwille van zijn vele soorten, groot en klein, en zijn gifgroene bloei in de allervroegste lente.
- *Alchemilla mollis* (vrouwenmantel): prachtig met dauwdruppels als diamanten op haar bladeren en met die zachte geelgroene bloemtrossen die in elk kleurschema passen.
- *Geranium macrorrhizum*: de betrouwbare en onversaagde bondgenoot voor alle moeilijke plekken.
- *Nepeta*: omwille van het decoratieve grijze blad en de lavendelblauwe bloei, insectenvriend, combineert goed met *Alchemilla*.
- Marjolein: als keukenkruid, om de mooie donkergroene bladpollen, om zijn paarse bloempjes, om zijn vrolijke uitzaaidrift.
- *Phlomis russelliana*: om de aparte zachtgele bloeiwijze, het mooie blad en het decoratieve wintersilhouet.
- *Sedum spectabile*: als grote bijenvriend, om de dramatische vlakke bloemschermen in de herfst en het wintersilhouet.
- Grassen: om hun natuurlijke uitstraling, hun luchtig en wuivend karakter; ze vullen en verbinden en zijn overal inzetbaar.